

Prof. dr. Mirko Pejanović, profesor emeritus
Dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine /
Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina
Corresponding Member

UDK 323(497.6):[327:061.1 EU

**DOSEZI I PRETPOSTAVKE UBRZANJA INTEGRACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE U EVROPSKU UNIJU I NATO SAVEZ¹**

**REACH AND PRESUPPOSITIONS FOR ACCELERATION OF B-H
INTEGRATION TO THE EU AND NATO ALLIANCE²**

Sažetak

Država Bosna i Hercegovina je iz troipogodišnjeg rata 1992–1995. godine izašla sa velikim posljedicama usljed razaranja privrede i infrastrukture. Velike posljedice su bile i u socijalno-kulturološkoj sferi. Više od milion državljana Bosne i Hercegovine bilo je u statusu izbjeglice u zemljama Zapadne Evrope, SAD-a, Kanade i Australije. Interno raseljene osobe na prostoru Bosne i Hercegovine ostale su bez svojih domova.

Obnova države Bosne i Hercegovine započela je nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, početkom 1996. godine. Dejtonski mirovni sporazum je uspostavio mir, ali i nefunkcionalnu državu. Sve strukture države izvedene su na etničkoj osnovi. Stranačke politike artikulisane na etničkoj osnovi nemaju istorijsku prohodnost da oblikuju konsenzus o državnom razvoju Bosne i Hercegovine.

Svojim civilnim i mirovnim snagama međunarodna zajednica je sa Institucijom visokog predstavnika međunarodne zajednice i specijalnog predstavnika Evropske unije te vojnim mirovnim snagama omogućila izgradnju mira i tranziciju bosanskohercegovačkog društva. Izgradnja mira u prvim decenijama XXI stoljeća odvija se na geopolitici utemeljenoj Dejtonskim mirovnim sporazumom i geopolitici evroatlantskih integracija.

Angažovanjem međunarodne zajednice i Evropske unije, osim u izgradnji mira, na temelju Dejtonskog mirovnog sporazuma uspostavljena je i osnova za istorijski projekt integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez. Time iz geopolitike Dejtonskog mirovnog sporazuma Bosna i Hercegovina postupno prelazi u geopolitiku evroatlantskih integracija sticanjem članstva u Evropskoj uniji i NATO savezu.

¹ U skraćenom obliku tekst je u nastavcima objavljen u feljtonu Oslobođenja od 13.12. do 18.12. 2017. godine.

² In its abridged form, the text was published in sequels in *Oslobodenje* from 13 to 18 December 2017.

Evroatlantske integracije se odvijaju u okviru internacionalizacije bosanskog pitanja kao pitanja izgradnje Bosne i Hercegovine kao samoodržive pravne države. Svoju samoodrživost Bosna i Hercegovina postiže provođenjem reformi i dobijanjem članstva u Evropskoj uniji i NATO savezu. Zbog toga se integracija Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez javlja kao istorijski projekt izgradnje mira u postratnom i postdejtonskom vremenu.

Zastoj u odvijanju integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez može stvoriti uslove za djelovanje novih geopolitičkih silnica na prostoru Bosne i Hercegovine suprotnih konceptu evroatlantskih integracija.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, Dejtonski mirovni sporazum, Evropska unija, NATO savez, visoki predstavnik međunarodne zajednice, evropske integracije, evroatlantske integracije, ubrzanje integracije BiH u EU*

Summary

After the three and a half year war period from 1992-1995, the state of Bosnia and Herzegovina's economy and infrastructure were devastated. Also, the socio-cultural sphere greatly suffered. More than a million citizens of Bosnia and Herzegovina were refugees in the countries of Western Europe, the USA, Canada and Australia. Internally displaced persons in the Bosnia and Herzegovina territory lost their homes.

The reconstruction of the state of Bosnia and Herzegovina started after the Dayton Peace Agreement in early 1996. The Dayton Peace Agreement has established peace, but also a dysfunctional state - namely all state structures are derived from ethnic basis. Political parties are articulated on ethnicities and do not have a historical conduit to form consensus on the Bosnia and Herzegovina's state development.

With its civilian and peacekeeping forces, the International Community has provided the institution of the International Community Higher Representative and the Special Representative of the European Union and enabled peace building and transition of the B-H society. The construction of peace in the first decades of the XXI century takes place on the geopolitical basis of the Dayton Peace Agreement and the geopolitics of the Euro-Atlantic integrations.

With the involvement of the International Community and the European Union, apart from peace-building, the Dayton Peace Accords also established the basis for a historic project of the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union and the NATO Alliance. From the geopolitics of the Dayton Peace Agreement, Bosnia and Herzegovina gradually moves into geopolitics of Euro-Atlantic integration through gaining membership in the European Union and the NATO alliance.

European integration takes place within the internationalization of Bosnian issue as a matter of building Bosnia and Herzegovina as a self-sustainable legal state. Bosnia and Herzegovina achieves its self-sustainability by implementing reforms and gaining membership in the European Union and the NATO Alliance. As a result, the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union and the NATO Alliance is a historic project of building peace in post-war and post-Dayton

era. The delay in the integration of the state of Bosnia and Herzegovina into the European Union and the NATO alliance can create conditions for the functioning of new geopolitical forces in the territory of Bosnia and Herzegovina, contrary to the Euro-Atlantic integration concept.

Key words: *Bosnia and Herzegovina, Dayton Peace Agreement, European Union, NATO Alliance, Higher Representative of the International Community, European Integration, Euro-Atlantic Integration, Acceleration of BiH Integration into the EU*

1) Uloga međunarodne zajednice i Evropske unije u izgradnji mira u Bosni i Hercegovini

U istorijskom kontekstu izgradnje mira u Bosni i Hercegovini međunarodna zajednica i Evropska unija tokom postdejtonskog vremena imaju presudnu ulogu koja je dobijena na temelju Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Angažovanjem vojnih mirovnih snaga međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini stvoren je globalni geopolitički sigurnosni okvir za izgradnju mira. Na ovim osnovama je u prvim poratnim godinama, 1996. i 1997, uspostavljena sloboda kretanja ljudi na cijelom prostoru države Bosne i Hercegovine. Ovim je započeo i proces obnove međuetničkog povjerenja. Donatorskim finansijskim sredstvima međunarodne zajednice i Evropske unije obnovljena je putna i komunalna infrastruktura. U lokalnim zajednicama su obnovljene škole i zdravstvene ustanove.

Obnova privrednih preduzeća odvijala se unutar pretvorbe državne imovine u privatnu. Privatizacija je dobila zakonski okvir, ali se odvijala sporo i sa mnogo elemenata socijalne nepravde.

Zbog neuspješne privatizacije privrednih preduzeća više hiljada radnika je ostalo bez posla i socijalne osnove za egzistenciju. Usljed ovakvog odvijanja privatizacije u Bosni i Hercegovini je najveća nezaposlenost u Evropi. Pola miliona radno sposobnog stanovništva je nezaposleno. Zbog toga je socijalno-ekonomsko stanje veoma teško i stalni izvor nestabilnosti u postsocijalističkoj tranziciji bosanskohercegovačkog društva. U izrazitom siromaštvu živi više od 15% stanovništva u Bosni i Hercegovini.

U svojim aktivnostima međunarodna zajednica je od 1998. godine, a nakon uvođenja bosanskih ovlaštenja za visokog predstavnika (OHR), inicirala provođenje važnih reformi u institucionalnom političkom razvoju Bosne i

Hercegovine. Najprije je uspostavljena državna granična služba. Potom su donesene odluke i provedene mjere povratka imovine. Budući da je tu odluku donio visoki predstavnik međunarodne zajednice, građani su u potpunosti ostvarili povrat imovine (stanova, kuća, imanja) na cijelom prostoru države Bosne i Hercegovine.

Povratak izbjeglica i raseljenih osoba odvijao se uz podršku međunarodne zajednice. Izgradnja stanova, kuća i komunalne infrastrukture omogućena je finansijskim sredstvima Evropske unije i velikog broja zemalja iz Evrope i svijeta. Zahvaljujući tome, obnovljen je stambeni fond u većini gradova i na području Federacije BiH i na području Republike Srpske.

Povratak imovine i obnova kuća i stanova bila je važna pretpostavka za odvijanje procesa povratka izbjeglica i raseljenih osoba u predratna mjesta življenja. U Federaciji BiH ostvaren je značajniji povratak raseljenih osoba iz reda bošnjačkog i hrvatskog stanovništva. Povratak srpskog stanovništva u Federaciju BiH ostvaren je u malom broju i to u mostarsko područje – dolina Neretve i u Zapadnu Bosnu u opštine: Drvar, Glamoč, Grahovo, Petrovac i B. Krupu. Jedan broj Srba se vratio u gradove: Sarajevo, Tuzlu, Zenicu, Mostar i druge gradove, ali se taj broj povratnika postepeno smanjivao jer nije bilo uslova za zapošljavanje. U Republiku Srpsku ostvaren je znatan povratak Bošnjaka u područja: Prijedora, Doboja, Zvornika, Bijeljine, Prnjavora i Teslića. Izostao je značajniji povratak u opštine na prostoru istočne Bosne: Rogaticu, Sokolac, Foču, Rudo, Višegrad, Čajniče. Procjenjuje se da je na prostoru Republike Srpske povratak ostvarilo preko 150.000 Bošnjaka.³

Najmanji povratak je postignut za hrvatsko stanovništvo na prostoru Republike Srpske, oko 15.000⁴ građana hrvatske nacionalnosti, zbog toga što nije bilo volje institucija Republike Srpske da se pruži politička i materijalna potpora za povratak u opštine na prostoru Posavine i Bosanske krajine. Sa prostora Posavine, uključujući i jedan broj opština u Bosanskoj krajini, tokom rata je prognano oko 200.000 Hrvata.

Posebno mjesto u aktivnostima međunarodne zajednice odnosi se na osposobljavanje parlamentarnih demokratskih institucija da preuzmu ulogu odlučivanja o društvenom razvoju Bosne i Hercegovine. Putem Misije OSCE-a (Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju) međunarodna

³ Vidi šire: Pejanović, Mirko (2012) „Migracije, povratak izbjeglica i obnova multietničkog povjerenja“, u: *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH*, Šahinpašić, Sarajevo, Zagreb, str. 238. i 239.

⁴ Ibid.

zajednica je organizovala prve poratne parlamentarne izbore 1996, kao i izbore 1998. i 2000. godine. Prema odluci Misije OSCE-a, a na osnovu privremenih pravila za parlamentarne izbore, mandati skupština na državnom, entitetskim i kantonalnim nivoima od 1996. do 2002. g. trajali su dvije godine. Bila je to namjera da se putem izborne demokratije oslabi u ratu stečena moć etničkih stranaka. U tome se nije uspjelo: etničke stranke su pobijedile i 1996. i 1998. Tek su na izborima 2000. godine pobijedile građanske stranke i imale vlast do 2002.

Nacionalne stranke nisu mogle uspostaviti međusobni konsenzus. Konsenzus za odlučivanje u parlamentarnim tijelima nametan je odlukama visokog predstavnika međunarodne zajednice na temelju bonskih ovlaštenja.⁵ Na ovaj način je proširen broj ministarstava u Vijeću ministara BiH i ojačana izvršna uloga u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Vijeće ministara je sa tri ministarstva 1997. godine, na temelju Zakona o Vijeću ministara, prošireno na šest ministarstava, potom na osam, a od 2005. godine na devet ministarstava. Sve do 2009. godine odlukama visokog predstavnika međunarodne zajednice proglašeni su zakoni koji su omogućili više društvenih reformi.⁶

Među brojnim izvedenim reformama izdvaja se reforma u oblasti odbrane. Izvršena je integracija entitetskih vojski i formirane jedinstvene oružane snage tokom 2005. godine. Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine ustanovljen je razvoj oružanih snaga u pravcu postizanja standarda NATO saveza i članstva u NATO savezu.⁷ Potom je formirana jedinstvena Uprava za indirektno opozreživanje. Poslije toga je uslijedilo formiranje obavještajno-sigurnosnih agencija (OSA i SIPA), Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine. Tako je, uz presudno angažovanje međunarodne zajednice, dograđena struktura institucija države Bosne i Hercegovine.

⁵ Na temelju bonskih ovlaštenja visoki predstavnik međunarodne zajednice (OHR) je donio 800 odluka do 2009. godine.

⁶ Visoki predstavnik međunarodne zajednice je od 1997. do 2009. nametnuo 145 zakona. Vidi šire: Pejanović, Mirko (2015) *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University press, Sarajevo, str. 236.

⁷ „Parlamentarna skupština, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo te svi subjekti odbrane u okviru vlastite ustavne i zakonske nadležnosti, provest će potrebne aktivnosti za prijem Bosne i Hercegovine u članstvo NATO-a” (podvukao M. P.), Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 84, „Službeni glasnik BiH“, br. 88/05.

2) Strategijsko opredjeljenje Bosne i Hercegovine za integraciju u Evropsku uniju i NATO savez

Dejtonskim mirovnim sporazumom je uspostavljen mir u Bosni i Hercegovini. Ali, u istorijskom kontekstu, mir u Bosni i Hercegovini je uspostavljen i dalje se učvršćuje posredstvom angažovanja institucija međunarodne zajednice i bosanskohercegovačkih demokratskih snaga. Izvođenje društveno-istorijskog projekta integracije države Bosne i Hercegovine u evroatlantske institucije daje novu osnovu za stabilnost mira. Unutar odvijanja procesa integracije u Evropsku uniju i NATO savez izvode se reforme kojima se usvajaju evropski standardi preuzimanjem evropskih vrijednosti i evropske pravne stečevine. Cilj tih reformi je stabilizacija mira u postkonfliktnom društvu, ekonomski razvoj i jačanje institucija države Bosne i Hercegovine do njene samoodrživosti. Dostići samoodrživost za Bosnu i Hercegovinu znači uspostaviti pravnu državu i vladavinu prava na svim nivoima državne organizacije, od lokalnog do državnog.

Ovi ciljevi pretpostavljaju strateško opredjeljenje države Bosne i Hercegovine u izvođenju i ostvarivanju procesa integracije u Evropsku uniju i NATO savez. Ovu vrstu opredjeljenja Parlamentarna skupština i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine definisali su odgovarajućim odlukama i programima tokom 1999. i 2000. godine. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je definisala strategiju izvođenja reformi radi približavanja Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je usvojilo principe spoljne politike u dokumentu pod naslovom Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike.⁸ U glavnim odrednicama spoljne politike posebno mjesto ima integracija Bosne i Hercegovine u evroatlantske institucije: EU i NATO savez.

Usvajanjem Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine i formiranjem jedinstvenih oružanih snaga Bosna i Hercegovina je ušla u proces integracije u NATO savez, zapravo evroatlantski sigurnosni sistem. Najprije je razvijeno partnerstvo za mir. Potom je Bosna i Hercegovina pozvana da pristupi Akcionom planu za članstvo u NATO savezu (MAP). Zbog sporog ispunjavanja jednog od uslova iz Akcionog plana za članstvo u NATO savezu još uvijek, a to je do kraja 2017. godine, Bosna i Hercegovina nije pristupila Akcionom planu za članstvo. Riječ je o uknjižbi vojne imovine na

⁸ Ovaj dokument Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je usvojilo 21. marta 2003. godine. Vidi: <http://www.predsjednistvobih.ba/van/default.aspx?id=13612&langTag=bs-BA>.

državno Ministarstvo odbrane. To je preduslov za aktivaciju Akcionog plana za članstvo (MAP). “Ja ne sumnjam da ćemo ga uskoro aktivirati”.⁹

U odvijanju procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju značajan uspjeh je bilo potpisivanje Sporazuma o pridruživanju i stabilizaciji sa Komisijom Evropske unije 2008. godine. Međutim, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju nije ratifikovan u institucijama Evropske unije sve do 2015. godine i to zbog neprovođenja presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić-Finci“ od 2009. do 2014. godine.¹⁰

Do obrta dolazi 2015. godine kada se, na temelju zajedničke inicijative Savezne Republike Njemačke i Velike Britanije, mijenja pristup institucija Evropske unije prema Bosni i Hercegovini u odnosu na odvijanje procesa integracije u Evropsku uniju.¹¹

Suštinu njemačko-britanske inicijative čini novi odnos institucija Evropske unije prema problemu integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Umjesto političkih pitanja o kojima ne postoji konsenzus vladajućih parlamentarnih stranaka, kao što je provođenje presude Evropskog suda za ljudska prava, zapravo promjene Ustava Bosne i Hercegovine, u prvi plan su došla pitanja ekonomskog i socijalnog razvoja. Od svih stranaka, i vladajućih i opozicionih, prihvaćena je Reformska agenda kojom se pokreću reforme u sferi društveno-ekonomskog razvoja, posebno u smanjenju nezaposlenosti.

Tokom 2016. godine podnesena je aplikacija za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Nakon što je aplikacija ocijenjena kredibilnom, Bosna i Hercegovina je krajem 2016. godine dobila upitnik Evropske unije sa pitanjima na koja treba odgovoriti. Odgovori Bosne i Hercegovine nisu završeni do novembra 2017. godine iako su bile procjene

⁹ Marina Pendeš, ministrica odbrane države BiH: Izjava za „Oslobođenje” povodom posjete Vojnog komiteta NATO saveza Bosni i Hercegovini, „Oslobođenje”, 14. novembar 2017. godine, str. 2.

¹⁰ Odlučivanje o provođenju presude Evropskog suda za ljudska prava trajalo je cijeli mandat Parlamentarne skupštine BiH 2010–2014. Do rješenja se nije došlo zbog toga što nije postojao konsenzus između vladajućih parlamentarnih stranaka (podvukao M. P.). Vidi šire: Pejanović, Mirko (2015) *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University press, Sarajevo, str. 119.

¹¹ Institucije Evropske unije: Evropska komisija, Vijeće Evropske unije i Evropski parlament, odabrale su novi pristup kako bi se ubrzala integracija Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju (podvukao M. P.). Vidi šire: Pejanović, Mirko (2017) „Bosna i Hercegovina i geopolitičke promjene u Evropi i svijetu na početku XXI stoljeća“, u: Okrugli sto „Geopolitičke promjene u svijetu i Evropi i položaj Bosne i Hercegovine“, Zbornik radova, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 8, ANUBiH, Sarajevo, str. 50.

da će sve biti završeno do kraja ljeta 2017. Ali tokom 2017. godine dolazi do političkog neslaganja u funkcionisanju parlamentarne većine u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, što usporava provođenje Reformske agende i odvijanje integracije Bosne i Hercegovine u EU.

Pod pretpostavkom da Evropska komisija prihvati odgovore Bosne i Hercegovine na Upitnik EU, moguće je očekivati da tokom 2018. godine Bosna i Hercegovina dobije status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji.

3) Kako ubrzati integraciju države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju

Pitanje svih pitanja postaje: „Da li je moguće ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju?“

Od 2012. godine bitno se mijenjaju geopolitička kretanja u Evropi i svijetu. Islamska država formirana na prostoru Bliskog istoka pojačala je opasnost od globalnog terorizma. Te opasnosti su viđene u evropskim državama: Francuskoj, Njemačkoj, Belgiji, Švedskoj i drugim. Teroristički akt nad dvojicom pripadnika Oružanih snaga BiH izveden je u Bosni i Hercegovini potkraj 2016. godine. Val izbjeglica usljed rata u Siriji i Libiji doveo je do poremećaja u jedinstvu članica Evropske unije u odnosu na prihvatanje izbjeglica. Rast snaga desnice i populizma u evropskim zemljama prijeti da ugrozi razvoj i jačanje institucija Evropske unije.

Interes za Bosnu i Hercegovinu raste od Ruske Federacije i Republike Turske. Rast uticaja i Ruske Federacije i Republike Turske može dovesti do novih negativnih društvenih posljedica na geopolitički položaj Bosne i Hercegovine i time ugroziti dinamiku integracije Bosne i Hercegovine u EU i NATO savez.

Nove geopolitičke silnice direktno utiču na položaj Bosne i Hercegovine, a posebno na njeno jedinstvo i snagu da provodi reforme i ubrzava integraciju u Evropsku uniju i NATO savez. Radikalna promjena Republike Srpske prema integraciji Bosne i Hercegovine u NATO savez ne samo da ugrožava državno jedinstvo u procesu evroatlantskih integracija već ugrožava mjesto Bosne i Hercegovine u evroatlantskom sigurnosnom sistemu.

U odnosu na geopolitičke promjene u svijetu i Bosni i Hercegovini u drugoj deceniji XXI stoljeća postoji opasnost da geopolitiku oblikovanu Dejtonskim mirovnim sporazumom i geopolitiku utemeljenu na integraciji BiH u

evroatlantske institucije mogu potisnuti nove geopolitičke silnice. Neke do tih geopolitičkih silnica, posebno one u kontekstu djelovanja Ruske Federacije unutar Bosne i Hercegovine, ohrabruju snage secesionizma i destrukcije države Bosne i Hercegovine. Te snage osporavaju rad i jačanje institucije države Bosne i Hercegovine. Osporavaju i strateška opredjeljenja države za članstvo u NATO savezu.¹² Akter tog osporavanja je Savez neovisnih socijaldemokrata kao vladajuća stranka u Republici Srpskoj u posljednjih deset godina i to u liderstvu Milorada Dodika koji je sa socijaldemokratske opcije do 2006. godine prešao na opciju nacionalizma i etničkog separatizma.

Zbog svih novih geopolitičkih kretanja integracija Bosne i Hercegovine u EU i NATO savez treba dobiti nove podrške i dinamiku u institucijama Evropske unije i NATO saveza. Zapravo, nužno je da Evropska unija posredstvom svog specijalnog predstavnika za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma uspostavi novu agenda reformi koje valja ubrzano provesti u Bosni i Hercegovini. Te reforme bi činile jedinstvenu agendu u djelovanju specijalnog predstavnika Evropske unije i parlamentarnih i izvršnih tijela Bosne i Hercegovine: Parlamentarne skupštine BiH i Vijeća ministara. Uz sve ovo, nužno je uspostaviti novi vid moderacije na nivou institucija Evropske unije u provođenju integracijskog procesa za članstvo Bosne i Hercegovine u EU. Ta moderacija bi bila vođena autoritetom potpredsjednika Evropske komisije za vanjsku politiku i sigurnost i komesara za proširenje EU. Ovaj vid angažovanja institucija EU javlja se kao najvažnija pretpostavka za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Pojačano angažovanje institucija EU na ubrzanju integracija BiH u članstvo EU može prevenirati negativno djejestvo uticaja koji dolaze po osnovu geopolitičkih interesa Ruske Federacije i Republike Turske. Valja imati u vidu da je Bosna i Hercegovina postratno i postkonfliktno društvo. Njene institucije su i nestabilne i nemoćne usljed nepostojanja unutrašnjeg političkog konsenzusa vladajućih stranaka. Posredovanje putem moći institucija Evropske unije može ubrzati izvođenje reformi i približiti Bosnu i Hercegovinu u članstvo EU. Tu ulogu Evropska unija ima na temelju ovlaštenja za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma u izgradnji mira.

Drugu najvažniju pretpostavku za ubrzanje integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju čini mogućnost uspostavljanja široke koalicije parlamentarnih stranaka za evropsku pravnu državu Bosnu i Hercegovinu

¹² Posljednja manifestacija osporavanja strateškog opredjeljenja Bosne i Hercegovine za integraciju u NATO savez izvedena je proglašenjem Rezolucije o zaštiti ustavnog poretka i proglašenju vojne neutralnosti RS u Narodnoj Skupštini RS, „Oslobođenje”, 19. oktobar 2017.

nakon parlamentarnih izbora 2018. Sve od 1996. godine Bosna i Hercegovina ima problema u pogledu formiranja parlamentarne većine i stabilne vlade. O mnogim pitanjima državnog razvoja ne postoji konsenzus između vladajućih parlamentarnih stranaka, a posebno u pitanju izgradnje pravne države i razvoja državnosti BiH.

Model široke koalicije za evropsku pravnu državu Bosnu i Hercegovinu pretpostavlja da osnova koalicionog sporazumijevanja pobjedničkih stranaka bude zajednički cilj: ubrzanje integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Socijalna osnova za ovakav zajednički cilj je postojanje volje preko 75% građana da njihova zemlja postane članica Evropske unije. U tu široku koaliciju na osnovi sveopšteg sporazuma stranaka mogle bi ući one parlamentarne stranke koje na izborima 2018. godine osvoje 10% i više glasova u izbornom tijelu.

Široka koalicija za evropsku pravnu državu Bosnu i Hercegovinu uz podršku institucija Evropske unije i pojačanu moderaciju za provođenje reformi mogla bi u narednih pet do sedam godina (a to je do 2025. godine) dovesti Bosnu i Hercegovinu do ispunjavanja uslova i dobijanja poziva za članstvo u Evropskoj uniji.

Na ovaj način vođeno ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju dovest će do novih pozitivnih ekonomskih, političkih i sigurnosnih kretanja, jer odvijanje procesa evroatlantskih integracija za Bosnu i Hercegovinu znači i podizanje unutrašnje integracije BiH na viši nivo. Ojačala bi volja građana i odgovornost aktera civilnog društva kao i političkih stranaka da se osigura geopolitika evropske i evroatlantske integracije države BiH. U suprotnom mogu nastupiti novi procesi dezintegracije države Bosne i Hercegovine na etničkoj osnovi, što ne isključuje međunacionalne konflikte i ugrožavanje mira u Bosni i Hercegovini. U ovom kontekstu može biti dovedena u pitanje i misija međunarodne zajednice i Evropske unije u izgradnji mira u Bosni i Hercegovini. U ovom kontekstu postoji i nužnost reafirmacije uloge međunarodne zajednice, posebno uloge OHR-a – visokog predstavnika međunarodne zajednice u provođenju reformi i izgradnji mira u Bosni i Hercegovini.

4) Pretpostavke za očuvanje i učvršćenje mira u Bosni i Hercegovini i članstvo BiH u NATO savezu

Građani Bosne i Hercegovine su privrženi očuvanju mira i međuetničke tolerancije. Svjesni su da njihovo življenje u miru omogućuje napredak u socijalnom razvoju, napredak u svim oblastima ljudske djelatnosti. Zbog toga natpolovična većina građana podržava integraciju države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.¹³ Ali mir je nešto što ljudi stvaraju i održavaju u realnim socijalnim, ekonomskim i političkim odnosima. Odnose građana i njihovih organizacija i institucija usmjeravaju vladajuće političke stranke – stranke koje imaju izbornu moć u entitetskim i državnom parlamentu. Budući da vladajuće parlamentarne stranke zbog dominacije etnopolitika u njihovom djelovanju ne uspijevaju izgraditi konsenzus o reformama i ubrzanju integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez, otvara se pitanje kako međunarodna zajednica može svojim angažovanjem zaustaviti političke aktore i političke procese koji ugrožavaju mir u Bosni i Hercegovini.

Mir u Bosni i Hercegovini je i nakon 22 godine od Dejtonskog mirovnog sporazuma krhak i nestabilan. Glavna pretpostavka za učvršćenje mira u državi Bosni i Hercegovini sadržana je u ubrzanom odvijanju procesa integracije u Evropsku uniju i NATO savez. Dovršavanjem integracijskog procesa Bosna i Hercegovina postaje i pravna i samoodrživa državna zajednica. Ona to postaje sticanjem članstva u evroatlantskim institucijama i uključivanjem u evroatlantski sigurnosni sistem.

Prema tome, proces integracije države Bosne i Hercegovine u NATO savez kao sjevernoatlantski sigurnosni sistem znači globalni okvir koji će spriječiti novonastajuće geopolitičke silnice uperene protiv prijema BiH u članstvo NATO saveza i silnice koje vode ka destrukciji države Bosne i Hercegovine.

NATO za Bosnu i Hercegovinu nije isto što je za druge zemlje Zapadnog Balkana. Bosna i Hercegovina je izašla iz rata u kome je bilo masovno stradanje civila, uključujući i genocid nad Bošnjacima u gradu Srebrenici. NATO je na temelju Opšteg mirovnog sporazuma za mir, zapravo Dejtonskog mirovnog sporazuma, proveo mirovni plan u vojnom aspektu. NATO je tako dobio ulogu globalnog garanta mira u Bosni i Hercegovini. Oružane snage Bosne i Hercegovine nastale ujedinjavanjem entitetskih vojski prošle su, uz pomoć NATO saveza, osposobljavanje za učešće u

¹³ Vidi šire: Put BiH prema EU i NATO-u najsnažnija su dva strateška pitanja, Izvještaj sa 3. NATO-ove škole, „Večernji list“, 11. studeni, 2017, str. 9.

mirovnim vojnim misijama¹⁴ u svijetu: u zemljama Azije i Afrike. Svoju ulogu u zaštiti i učvršćenju mira u Bosni i Hercegovini, u okviru ovlaštenja za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma, NATO savez proširuje izvođenjem integracije države Bosne i Hercegovine u sjevernoatlantski sigurnosni sistem.

U tom pravcu je veoma uspješno prošla faza integracije BiH u NATO u okviru partnerstva za mir. Nakon toga je započeo proces ispunjavanja uslova za pristupanje Akcionom planu za članstvo u NATO savezu. Važan uslov koji se ispunjava odnosi se na uknjižbu perspektivne vojne imovine na Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Dvije trećine nepokretne perspektivne imovine već su uknjižene u Federaciji Bosne i Hercegovine na Ministarstvo odbrane BiH. Pravnu destrukciju za uknjižbu vojne imovine koja dolazi iz Republike Srpske svojim odlukama već je osporio Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Posmatrajući međunarodni kontekst izgradnje mira u Bosni i Hercegovini, zemlje članice NATO saveza bi mogle izgraditi, u cilju očuvanja mira u Bosni i Hercegovini, konsenzus da Bosna i Hercegovina u prvoj polovini 2018. dobije aktivacije Akcionog plana za članstvo.¹⁵

Demokratska tijela države Bosne i Hercegovine bi nakon aktiviranja Akcionog plana za članstvo (MAP) zajedno sa štabom NATO saveza u Sarajevu na nov način razvijali partnerstvo sa građanima i njihovim udruženjima na projektu „NATO savez – garant mira u Bosni i Hercegovini”. Takvom projektu potporu bi dali: OSCE, mediji, akademska zajednica, organizacije civilnog društva i sve demokratske političke snage. Važnu ulogu imale bi i vjerske zajednice.¹⁶

Kretanje ka članstvu Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju glavni oslonac ima u globalnoj sigurnosti. Tu sigurnost omogućuje ubrzano ispunjavanje uslova za članstvo Bosne i Hercegovine u NATO savezu.

Odlaganje prijema Bosne i Hercegovine u članstvo NATO saveza može značiti veliku prijetnju očuvanju i učvršćenju mira u Bosni i Hercegovini.

¹⁴ „Jedno od velikih dostignuća Ministarstva odbrane BiH je sudjelovanje u mirovnim misijama (...)”. Vidi: Marina Pendeš: Izjava za „Oslobođenje” povodom dolaska Vojnog komiteta NATO saveza u BiH, „Oslobođenje”, Sarajevo, 14. novembar, 2017, str. 2.

¹⁵ Vidi šire: Marina Pendeš, ibid.

¹⁶ „Nakon aktiviranja MAP-a za članstvo u NATO-u, pred nas će se staviti, uvjetno rečeno, nove zadaće baš kao kada je u pitanju EU (...)” (podvukao M. P.). Vidi: Marina Pendeš: Izjava za „Oslobođenje”, „Oslobođenje”, 14. novembar, 2017, str. 2.

Prisustvo i angažovanje NATO saveza na očuvanju mira u Bosni i Hercegovini znači istovremeno odvracanje radikalnih nacionalističkih političkih snaga da destruiraju integritet i suverenitet države Bosne i Hercegovine i mir u ovoj zemlji.

5. Zaključak

Dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. uspostavljen je mir u Bosni i Hercegovini. Implementacija mira odvija se posredstvom angažovanja međunarodne zajednice i demokratskih institucija Bosne i Hercegovine. Istovremeno, Dejtonski mirovni sporazum je stvorio osnovu za istorijski proces integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez.

U mjeri u kojoj se odvija uspješna integracija države Bosne i Hercegovine u evroatlantske institucije, u toj mjeri se uspostavlja i unutarnja integracija države Bosne i Hercegovine i učvršćuje mir u njoj.

Učvršćivanje i izgradnja mira u Bosni i Hercegovini prate zastoji uslovljeni etnonacionalističkim politikama vladajućih stranaka koje svojim programima negiraju državnost Bosne i Hercegovine i zajednički život i ravnopravnost naroda, podrivaju mogućnost unutrašnje integracije države Bosne i Hercegovine i njenu integraciju u Evropsku uniju i NATO savez. Od 2006. godine Stranka nezavisnih socijaldemokrata u liderstvu Milorada Dodika negira opstojnost institucija države Bosne i Hercegovine, a time i opstojnost države Bosne i Hercegovine. Najnovije odluke Narodne skupštine RS o vojnoj neutralnosti imaju za cilj da se zaustavi integracija države Bosne i Hercegovine u sjevernoatlantski sigurnosni sistem.

Strateško opredjeljenje Bosne i Hercegovine za integraciju u Evropsku uniju i NATO savez naspram izgradnje mira za sve građane Bosne i Hercegovine nema alternativu. Izgradnja mira u Bosni i Hercegovini unutar procesa integracija u evroatlantske institucije dovodi Bosnu i Hercegovinu do njene samoodrživosti kao političke zajednice.

Zbog promjene geopolitičkih kretanja u svijetu i Evropi nužno je promijeniti pristup međunarodne zajednice i Evropske unije u smislu stvaranja pretpostavki za ubrzavanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez.

Ubrzavanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju svoje pretpostavke ima u sljedećem:

a) podizanju moderacije integracijskog procesa za Bosnu i Hercegovinu na najviši nivo evropskih institucija: Evropsku komisiju i Vijeće Evropske unije. Riječ je o tome da je Bosna i Hercegovina postkonfliktno društvo i da Evropska unija prema izgradnji mira u Bosni i Hercegovini ima ulogu koja je utemeljena Dejtonskim mirovnim sporazumom. Mir u Bosni i Hercegovini je sastavni dio mira u Evropi. Na temelju ovlaštenja iz Dejtonskog mirovnog sporazuma svi visoki predstavnici međunarodne zajednice u BiH bili su iz Evropske unije od 1996. godine: Karl Bilt, Karl Vestendorp, Wolfgang Petrič, Pedi Ešdaun, Švarc Šiling, Miroslav Lajčak i Valentin Insko u današnjem vremenu;

b) uspostavljanju široke koalicije parlamentarnih stranaka za evropsku pravnu državu Bosnu i Hercegovinu nakon parlamentarnih izbora 2018. Jedan oblik široke koalicije stranaka imala je Republika Slovenija u pristupanju Evropskoj uniji. Zahvaljujući tome, Republika Slovenija je do prijema u članstvo EU 2004. godine imala veoma uspješan proces provođenja reformi za postizanje članstva u EU.

Zbog jačanja nacionalizma, posebno u obliku etnoseparatizma, može doći do usporavanja i sprečavanja uključivanja Bosne i Hercegovine u članstvo u NATO savezu, a time i do ugrožavanja mira. Uslovi za učvršćenje mira u Bosni i Hercegovini povezani su sa ubrzavanjem integracije Bosne i Hercegovine u NATO savez. Vodeće i najuticajnije zemlje članice NATO saveza su pozvane da ubrzaju aktivaciju Akcionog plana za članstvo (MAP) za Bosnu i Hercegovinu kako bi proces integracije Bosne i Hercegovine u NATO savez dobio novu dinamiku. To je istovremeno najpouzdaniji put kojim će se spriječiti negativne geopolitičke silnice koje mogu ugroziti mir u Bosni i Hercegovini.

6. Literatura

1. Filipović, Muhamed (1997) *Bosna i Hercegovina: Najvažnije geografske, historijske, kulturne i političke činjenice*, Compact, Sarajevo.
2. <http://www.predsjednistvobih.ba/vanj/default.aspx?id=13612&langTag=bs-BA>.
3. Lasić, Mile (2009) *Europska unija: Nastanak, strategijske nedoumice i integracijski dometi*, Publishing, Sarajevo.
4. Lovrenović, Ivan (1997) *Unutarnja zemlja*, Durieux, Zagreb.
5. „Oslobođenje“, 11. 11. 2017.
6. Pejanović, Mirko (2015) *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University press, Sarajevo.
7. Pejanović, Mirko (2012) *Ogledi o državnosti i političkom razvoju Bosne i Hercegovine*, Šahinpašić, Sarajevo, Zagreb.
8. Pendeš, Marina: Izjava, „Oslobođenje” Sarajevo, 14. novembar 2017.
9. „Večernji list“, 11. 11. 2017.
10. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br. 88/05.
11. Zbornik radova „Geopolitičke promjene u Evropi i svijetu na početku XXI stoljeća, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 8, ANUBiH, Sarajevo, 2017, str. 50.